

Ketabton.com

نيمگري ارمانونه

(د ولسي شاعر محمد عالم حيران د شعرونو جونگ)

راتولوونکی

محمد اسمعيل يون

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه

نیمګړي ارمانونه	د کتاب نوم:
محمد عالم حیران	شاعر:
محمد اسمعیل یون	راټولوونکی:
یون کلتوري یون	خپرنډوی:
۱۰۰۰ ټوکه	چاپشمېر:
۱۳۶۹ل کال	لومړی چاپ:
۱۳۸۷ل کال	دویم چاپ:
(۲)	د راټولوونکي
	پرله پسې نومره:
	د خپرنډوی
(۲)	پرله پسې نومره:
ضیا الرحمن ضیا	کمپوزر:

نیولیک

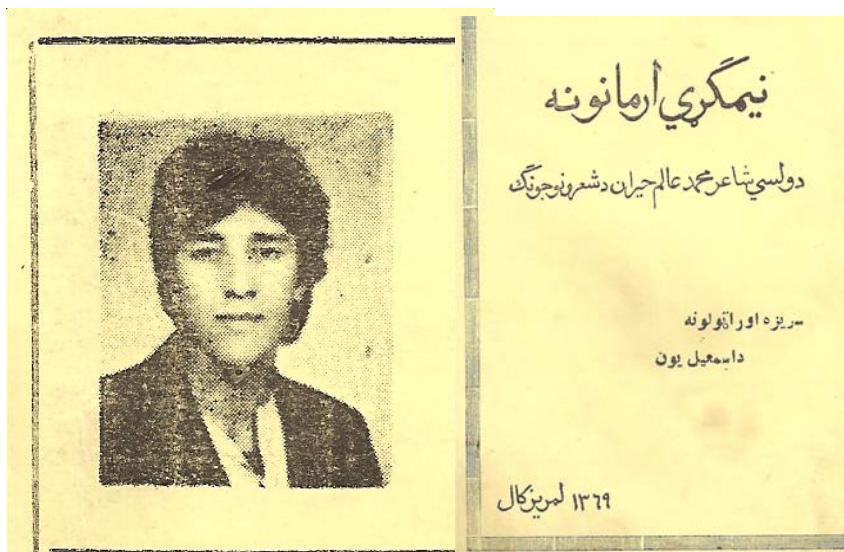
مخ	سرلیک	گڻه
۱	د دویم چاپ سریزه	۱
۸	یادښت	۲
۱۰	سریزه: هر سهار...	۳
۲۴	بېلابېل شعرونه	۴
۷۹	د محمد اسمعیل یون لټوه پېژندنه	۵

د دویم چاپ سریزه

دا شعري ټولگه چې ستاسو په لاسو کې ده، دا د لغمان د یو متوفی شاعر، خدای بښلي محمد عالم حیران، د هغو شعرونو مجموعه ده، چې له نن څخه (۱۹) کاله وړاندې پر ۱۳۲۹ ل کال، ما راټوله کړې او پر همدې کال مې په کابل کې چاپ کړې ده. د حیران دا شعرونه ما د نږدې یو کال په بهیر کې هماغه مهال له بېلابېلو لارو، چې ددې ټولگې په سریزه کې ورته اشاره شوې، راټول کړل او پر همدې (۱۳۲۹) ل کال مې د هغه وخت د حکومت د فرهنگي موسسو بېلابېلې دروازې وټکولې، چې دا شعرونه پرې چاپ کړم، خو د چاپ امکان یې برابر نه شو. هغه وخت له دولتي چاپي امکاناتو پرته نور امکانات نه وو، شخصي چاپ هم د پردود نه و، تر دې دمخه په ټول افغانستان کې فکر کوم د چاپ په دومره اوږده بهیر کې، یوازې دوه یا درې عنوانه پښتو کتابونه په شخصي لگښت چاپ شوي وو، نور په شخصي لگښت د چاپ کلتور بېخي دود نه و. زه چې ددې ټولگې د چاپ په برخه کې له دې موسسو نهیلې شوم، نو د شخصي چاپ مفکورې مې په ذهن کې

غځونې وکړې، هغه وخت د شخصي لگښت پيدا کول هم څه اسانه خبره نه وه، ډېر هلې ځلې مې وکړې، په دې برخه کې هم پاتې راغلم، خو په پای کې مې په خپل ټولگيوال (پښتون بهرامزي) سترگې خوږې شوې. (دا مهال زه د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي د پښتو څانگې د درېيم ټولگي محصل وم.) پښتون بهرامزي زما ټولگيوال هم و او زما نږدې ملگری هم، په درس کې په منځنۍ کټه گوري کې راته، خود پښتونولي او ملي احساس له مخې په لومړۍ درجه اشخاصو کې و، اقتصاد يې هم ترمنځنۍ کچې لږ لوړ و. دده نيکه بهرام خان د مشروطه غوښتونکو د غورځنگ فعال غړی و، نو ځکه ده خپل تخلص د پلار پر ځای، نيکه ته منسوب کړی و، لنډه دا چې دی پر پښتو ډېر مين ځوان و، تل به يې ماته ويل: ((پښتو ته د فکري او فرهنگي کار سرته رسول ستا کار دی، خو که چېرې خبره د خرپ او ترپ، پيسو او يا هم د زور راغله، نو بيا ته مور ورته پرېږده...)) کله چې ددې کتاب د چاپ خبره راغله، نو ما ورته وويل، چې فکري کار خو ما ترسره کړ، اوس نور اڅه دا بل کار ستاسو دی، هغه وويل: ((راځه داسې به وکړو چې پر نورو کسانو به وگرځو، که څوک پيدا نه شول، نو بيا به خپل زور ووهو)). ډېره لټه مو وکړه، خو څوک پيدا نه شول. په پای کې دی مجبور شو خپله هغه

پانگه چي له كوره يې هم پټه وه، راوباسي او د كتاب د چاپ غم و خوري، كله چي چاپخوني ته لاړو، په هغو پيسو هم چاپ ناشوني و. خو ورځي نور هم د پيسو په لټه كې شو، له خپل يو بل ملگري څخه مې يو مقدار پيسې د احسن پوره توگه واخيستي، نو په دې ډول د كتاب چاپ لگښت پوره شو. بيا مې له بسوونې او روزنې وزارت څخه، (په شخصي لگښت د

كتاب چاپ) امر واخيست، هغوی خپلې چاپخوني ته وليکل چې که چېرې دوی په خپل لگښت كتاب چاپوي، ورته چاپ يې كړئ! د پوهنې چاپخوني رئيس بناغلی عبدالکبير کاکړ مې پېژندگلوی و، د لغمان و، فرهنگي سپری و،

د محاسبې رئیس یې راوغوښت او ورته یې وویل، چې موږ سره مرسته وکړي او ډېره گټه راباندې ونه کړي، د څو ورځو په بهیر کې مو په حروفچیني ډول د کتاب د چاپ کار خلاص او د یو زر ټوکو په شمېر مو کتاب چاپ کړ. د کتاب پښتۍ ساده، پر لومړي مخ د کتاب عنوان او پر څلورم مخ د ښاغلي پښتون بهرامزي عکس او له هغه څخه شوې مننه چاپ شوي وو.

د کتاب تر چاپ دمخه ما او بهرامزی صیب داسې تړون کړی و، چې کله کتاب چاپ شو، نو د خرڅلاو له لارې به یې ده ته خپلې او زموږ بل ملگري ته خپلې پیسې بېرته ورکوم او که چېرې یې پیسې زیاتې شوې، په هغو به نور کتابونه چاپوم. کله چې کتاب چاپ شو، زه او پښتون بهرامزی له خوشالی نه په کالیو کې نه ځایېدو. د یوې میاشتې په بهیر کې مو په زور او رضا پر لیکوالو او د شعر پر مینوالو دا اثر خرڅ کړ، عاشق الله فریاد او اکبر کرگر موږ سره په دې برخه کې ډېره مرسته وکړه، د کتاب تر خرڅلاو وروسته د پښتون بهرامزي پیسې هم پوره شوې او زموږ د هغه بل ملگري پور هم خلاص شو، خو څرنګه چې ځینې کتابونه له موږ څخه په وړیا ډول تللي وو، نو د بل کتاب چاپ ته څه تېرې پاتې نه شول، خو موږ ته یوه لویه لاره خلاصه شوه او هغه دا چې په شخصي لګښت کتابونه چاپولای او بېرته یې لګښت هم

راکښلای شو، دا یو فرهنگي انقلاب نه و، خو د یو فرهنگي انقلاب د پیلامې لپاره یې موږ ته د جرئت و زړونه جوړ کړل، بیا مو همدې لړۍ ته دوام ورکړ، هغه وخت اکثر و خلکو زموږ ددې هڅې ملاتړ وکړ، خو ځینو به اعتراض کاوه، چې ولې یې د لگښتوال عکس چاپ کړی او مننه یې ترې کړې، خو موږ به ورته ویل، دا د هغه حق دی، هغه چې د یو کتاب لپاره دوام لگښت ورکوي، نو له موږ څخه په یوه مننه، څه شی کمېږي؟ دې سره به نور خلک هم تشویق شي، چې همدې لړۍ ته دوام ورکړي. اوس چې له هغه وخته نږدې شل کاله تېرېږي او خپله زما په لاس، تر سلو عنوانو زیات هغه اثار چاپ شوي، چې لگښت یې زموږ هېواد پالو فرهنگپالو افغانانو ورکړی دی. موږ پرې زیات خوشاله شوي یو او دا کار یو فرهنگي انقلاب گڼو. ان ددې کتاب تر چاپ نږدې شل کاله وروسته بیا هم دا اثر په شخصي لگښت چاپېږي، خو هغه خوند او مزه چې ددې کتاب پر لومړي چاپ ما څکلي، تر اوسه یې زما فرهنگي مینه تازه ساتلې ده، نو ددې کتاب د بیا چاپ پروخت لازمه گڼم، له ټولو هغو فرهنگپالو څخه

چې ددې کتاب او نورو اثارو د چاپ په برخه کې مرستندوی شوي، مننه وکړم، په تېره بیا له ښاغلي پښتون بهرامزي څخه. ښاغلی بهرامزي د تنظیمواکي د جگړو پر مهال د یوه خونړي تنظیم له خوا بندي شو، خو خدای خبر چې د خدای مخلوق ته د ده د کومې ښېگڼې له امله روغ رمت، له دې وژونکو وژغورل شو، زما خو زړه دا وایي چې کېدی شي، د گڼو ښېگڼو تر څنګ یې د فرهنگي خدمت دا یوه ښېگڼه هم مخې ته ودرېدلې وي. بهرامزي اوس په ډنمارک کې ښه ژوند لري، خو څومره چې زه هغه پېژنم د حیران کتاب د چاپ خاطر به یې اوس هم په ذهن کې همداسې تانده وي.

له دې داستان څخه مې هدف دا و چې د هېواد فرهنگ ته کار کول له دغسې ستونزو، کړاوونو، دردونو، خوډېرو خوندونو سره مل دی. که څوک د زړه له تله خپلو هېوادوالو سره مینه ولري، نو خدای (ج) یې ضرور د بري مقام ته رسوي. ما خپله فرهنگي مبارزه له همدغو حالاتو راپیل کړې، اوس د نورو لویو فرهنگي کارونو، چې ترسره کول یې زما په وس کې نه دي، خو د بريالیتوب په لټه کې یې یم او د زړه له کومې ورته کار کوم، له خپلو هېوادوالو هیله لرم، —سورت ته د دعا لاسونه پورته کړي، چې خپل هېواد د پردیو له کلتوري

او فكري يرغل څخه وژغورو او د نړيوالو په كلتوري
تصويرونو كې، مورهم د خپل كلتور ځلانده تصوير په خپلو
سترگو وگورو.

په همدې هيله
پوهندوى محمد اسمعيل يون
د ۱۳۸۷ل كال د سلواغې ۵مه
كابل-افغانستان

يادښت

د خوښۍ ځای دی، چې د ښوونې او روزنې مطبوعه د خپلو بنسټيزو دندو، يانې د هېواد لویو او زامنو ته د درسي کتابونو د چاپولو په خوا کې يو ځل بيا د دې بری ترلاسه کړي، چې د يو ځوان او تکړه شاعر محمد عالم حيران، د شعرونو مجموعه چاپ کړي.

محمد عالم حيران په يوې غريبې کورنۍ کې سترگې پرانيستي، خپل خوږ عمر يې خلکو ته د خدمت په لار او د خپلې مورنۍ خوږې ژبې پښتو په پاللو او روزلو کې تېر کړی دی.

د حيران د شعرونو دا مجموعه د ښاغلي محمد اسمعيل يون په زيار او هڅه راټوله او چاپ ته تياره شوې ده. د حيران شعرونه يو خاص خوند او کيفيت لري او لکه څنگه چې له زړه نه پاڅېدلي په زړه لگي او هغه ته قوت ښيي. د ښوونې او روزنې مطبوعه په داسې حال کې، چې ښاغلي يون ته د هغه د کار او زيار په لار کې ستر برياليتوبونه غواړي، خپله دنده بولي، چې د هېواد د بډای فرهنگ په ژوندي ساتلو کې د هر راز علمي، ادبي او هنري اثارو په چاپولو او خپرولو کې خپله ملي او هېوادنۍ دنده سرته ورسوي.

په درنښت
ډیپلوم انجنیر عبدالکبیر کاکړ
د بنوونې او روزنې د مطبعې رئیس

سريزه:

هر سهار چې د چمن کونج او کنار لټوم زه په هغو گلخپرو کې مخ د يار لټوم

ولسي شعر او شاعري د هرې ټولنې د ادبياتو يوه ځانگړې
او غوره برخه جوړوي او د ادبياتو د نورو برخو تر څنگ په ډېر
ژور ډول د ټولنې د حالاتو او پېښو انځورنه کوي.

په ولسي شاعري کې د ټگۍ برگی او تېر ويستلو نښې او
نښانې نه ليدل کېږي، له يوه پاک زړه څخه راوتلې وي او د هر
چا د زړونو تل ته ننوزي. په ولسي شعر کې د کوم واکمن
ستايينه او د هغه د زور تر برچې لاندې د هغه توصيف نه ليدل
کېږي او نه دا شاعري د بازار په تله د ورځې په نرخ خرڅېږي،
بلکې ولسي شعر او شاعري د ټولنې تاريخ دی، د هغې د
ماضي هنداره ده او د راتلونکي لپاره الهام.

او ښه خو لا داده چې زموږ د پښتو ژبې ولسي شاعري ډېره
غني او پراخه ده او زموږ د ټولنې او د هغې د روحياتو د
پېژندنې يوه ځلېدونکې پاڼه ده. ولسي شاعري خپله په ولس
کې د زېږېدوونکو شاعرانو زېږنده ده او د پرديو له هر ډول
اغېزې څخه لرې پاتې ده.

يو ليکوال وايي: ((د خلکو سندرې هغو خلکو ويلي دي چې سواد يې نه درلود. ليکل او لوستل يې په عمومي توگه نه وو زده او دا سواد نه لرل باعث شوي ده، چې عاميانه شاعران د هر ډول بهرني تاثيراتو څخه محفوظ پاتې شي. دوی کومه نمونه، نه درلوده چې د هغه څخه تقلید وکړي د شعري قواعدو کوم اقتدار نه و، چې د هغه څخه پيروي وکړي. نو دوی مجبور وو، چې د خپل شخصي ابتکار څخه کار واخلي او نوی شعر خلق او ایجاد کړي او دې مجبوريته داسې ادب راپیدا کړی دی، چې لوړ شعري ارزښت لري او په واقعي توگه د يوه ولس روح منعکسوي.^(۱)

يو بل پوه وايي: ((د عوامو هنر همپشه ساده وي، زيات تجمل او سينگار نه قبلوي او د ژوند له حياتي اړتياوو سره پيوستون لري.))^(۲)

د پښتو شاعرۍ زياته برخه د پښتو په ولسي شاعرۍ پورې تړلې ده. هغه خوند او زوږ چې زموږ په ولسي شاعرۍ کې ليدل کېږي او د خلکو زړونو ته ښه رسېږي، زموږ په معياري شاعرۍ کې چې د باسوادو يا د تحصيل لرونکو

---

^(۱) پوهاند دوکتور مجروح، وږمه مجله، ۱۳۵۴ل کال، ۴گڼه، ۲۷مخ.

^(۲) محمد صديق روهي فولکور پېژندنه، د علومو اکاډمي، ۱۳۲۵ل کال، ۱۲۸مخ.

شاعرانو زېږنده ده او د هغوی له خوا رامنځته شوي، نه لیدل کېږي. اوس هم په زیاتو کورونو کې حتی د بنارونو په زیاتو کورونو کې د سیمه ییزو او محلي سندرغاړو کیستونه اورېدل کېږي او دا د دې ښکارندويي کوي، چې زموږ ولسي شعر زموږ د خلکو پر زړونو ښه لگېږي او له هغه څخه خوند اخلي.

د پښتنو زیاتې او یاکه ووايو ټولې سیمې له ولسي شاعرانو څخه ډکې دي، خو په ځانگړي ډول د هېواد ختیځه سیمه د پښتو د ولسي شعر او هم د معیاري شعر او ادبیاتو د یوې سترې زېږندویزې سیمې حیثیت لري. دلته داسې شاعران زېږېدلي، لوی شوي او ژوند یې له لاسه ورکړی، چې کلونه کلونه به یې د شعرونو انگازې زموږ د خلکو په زړونو کې تاوېږي. د ملنگ جان، محمد نور، شیخ احمد خان، حنان او له داسې نورو نومونو سره زموږ خلک ښه بلد دي او پر زړونو یې ښه لگېږي، خو موږ دلته پریو بل ولسي شاعر محمد عالم حیران چې ده به هم د هغو ځای نیولی وای خو ژوند ورسره یاري ونه کړه او په ډېره ځوانۍ کې یې ورژاوه او له شعرونو ډک زړه یې گورته کښته کړ، خبرې کوو. خو بیا هم ده د ژوند په ډېره تنگه او لنډه موده کې د خلکو په زړونو

کې خپل ځان ته لاره پرانیستله او په خپلو خوږو شعرونو او اواز یې تل تر تله د خلکو په زړونو کې د اوسېدو ځای پیدا کړ. دی د لغمان ولایت د الینگار په بنکلي شاعرانه سیمې، هغه سیمه چې طبیعت یې شاعرانه دی، جوړښت یې شاعرانه دی او خلک یې شعر مزاجه دي، زېږېدلی دی، نو باید حیران ښه شعرونه ووايي او خواږه یې ووايي.

یوه لیکوال، هغه وخت چې حیران ژوندی، و د هغه په باب لیکلي: ((محمد عالم حیران د محمد سالم زوی د لغمان ولایت د الینگار ولسوالۍ په کټل کې پر ۱۳۳۰ ال کال زېږېدلی دی. نوموړی شاعر له ډېرې غریبې کورنۍ څخه دی، کسب یې نجاري دی، سربېره پر دې چې تکره نجار دی په زړه پورې هنرمند هم دی، ډېر کیستونه لري. نوموړي شاعر مکتب نه دی لوستی، سواد یې له خپلو همزولو څخه زده کړی دی.

حیران د شعرونو دوه مجموعې لري، چې دده د ویناله مخې یې د شعرونو تعداد (۲۲۰۰) ټوټو ته رسېږي، اکثره شعرونه یې عشقي دي. د ښاغلي حیران ځینې شعرونه د ورځپاڼو له خوا چاپ شوي او ځینې شعرونه یې په راډیو او ټلويزیون کې د هنرمندانو له خوا ویل شوي دي)).^(۱)

---

^(۱) الینگاري شاعران، عزیز تحریک، ناچاپ.

کله چې حيران پنځه کلن و، نو له خپل پلار سره يې په نجاری کې مرسته کوله او کله چې يې د خپلو ملگرو او په مسجد کې د کتابو د لوستلو په واسطه سواد زده کړ، نو له شعر او شاعری سره يې هم علاقه پيدا شوه او په لږه موده کې يې پر شعر ويلو پيل وکړ او پر ۱۳۴۵ل کال يې خپل ځينې شعرونه محلي هنرمندانو ته ورکړل او د هغو له خوا زيات تشويق شو. حيران پر ۱۳۲۱ل کال د کابل د تلاشی په کنډک کې سرتېری شو، څه موده وروسته له هغه کنډک څخه جنايي کورس ته معرفي کړای شو. پر ۱۳۲۲ل کال له کورس څخه فارغ شو، د همدې کال د ميزان په مياشت کې يې د وظيفې پر اجرا کولو پيل وکړ او د همدې کال د جدي مياشتې پر لسمه نېټه د لغمان ولايت د ((ده زيارت)) په کلي کې په يوې مخامخ جگړه کې شهيد شو. روح دې بناد وي.

له محمد عالم حيران څخه دوه زامن او دوه لورگانې پاتې دي. اوس راځو د حيران د شاعری څرنگوالي او څومره والي ته!

حيران د خپل ټول ۳۲ کلن ژوند په موده کې هر څه چې يې له لاسه کېدل ويې کړل او بنه خولا داده، چې د ژوند سختيو او کړاوونو د شاعری پر لاره بوته او په کومې بلې لارې يې د تلو تکل ونه کړ. سعدالله جان برق وايي: ((په هر چا چې غم ډېر شي

نو دريو شيانو ته به مخه کوي. يا به لپونۍ کېږي، يا به شرابو ته پناه وړي او يا به شاعري ته مخه کوي. (١)

که موږ د ژوند د سختيو پورتنيو دريو نتيجو ته وگورو، نو ښه به هغه څوک وي، چې شاعري ته مخه کړي او يا شاعري ورته مخه کړي او دوه نورې خويي انسان د ټولنيز ژوند له عادي بهير څخه باسي. خو حيران هم ښه په دې دي، چې شاعري ته يې مخه کړې او په دې توگه يې د ژوند له سختيو سره د مبارزې لاره نيولې ده. حيران د خپل ځوان او لنډ عمر په موده کې وکولای شول، په خپلو ځوانو شعرونو سره د ژوند او د خپلې ټولنې مختلف اړخونه راوسپړي او د شعر او نظم په ژبه يې د موسيقي څپې هم له شعر سره يوځای کړي، چې وکولای شي د خپل زړه کوکې په لاس ډول خلکو ته ورسوي.

---

(١) لاس او گربوان، د عبدالرشيد رشيد خارد شعرونو جونگ، د سعدالله جان برق سريزه.

هغه په ډېره تنکی ځوانۍ کې پر شعر لیکلو پیل کړی و، کله چې د هغه شعرونه محلي سندرغاړو د موسیقۍ په څپو کې ولوستل، نو دده پېژندگلوي هم له هغو سره زیاته شوه، ترڅو چې دی یې هم له خپلو شعرونو سره یوځای د موسیقۍ زړه راکنسونکي سمندر ته کش کړ او دې کار خود حیران شاعري او شهرت ته دومره ځواک ورکړ، چې نن یې مور هم دې ته مجبور کړو، چې قلم راواخلو او د هغه د ژوند او سندرو په باب تر ورسه ورسه څه ولیکو. حیران د خپل ژوند تر وروستي بریده د څومره والي او څرنگوالي له پلوه د کتنې وړ شعرونه لیکلي او په دې موده کې یې په خپل اواز په سلگونو کیستونه ثبت کړي دي. خپل شعرونه یې هم د موسیقۍ په څپو کې ویلي او د نورو هم.

د حیران ټول شعرونه د موسیقۍ په څپو برابر دي، چې دا کار زموږ د ولسي شعریو غوره ځانګړتیا ده او برابر خو باید ځکه وي چې هغه په خپله یو مین هنرمند و او پر موسیقۍ پوره بلد و. اوس په لغمان ولایت کې داسې کور کوم یو که پیدا شي چې دی ټیپ غږوي او د حیران کیست دې ورسره نه وي، ما هم د هغه زیات شعرونه د هغه په خپل اواز او هم د نورو سندرغاړو له خولې له کیستونو څخه د کاغذ پر مخ کښلي دي.

د حیران د شعرونو د زور څپې نه یوازې د یوې محدودې سیمې له پولو څخه رابهر شوې، بلکې زموږ د یوه معیاري

شعر په توگه يې په ټول هېواد کې انگازې وکړې او ډېر ځله به
مو دا شعر د راډيو افغانستان له څپو څخه د مشهورو
سندرغاړو له خولې اورېدلی وي، چې وايي:

هر سهار چې د چمن کونج او کنار لټوم

زه په هغه گلخېرو کې مخ د يار لټوم

حيران سره له دې چې ښوونځی نه ولوستی او تحصيل يې
نه وکړی او نه يې د شعر او شاعری په باب کومه علمي څېړنه
او پلټنه کړې وه، خو څرنگه چې د شاعری زياته زېږندويه پر
فطرت ولاړه ده، ده هم له خپل فطري لياقت او ذکاوت څخه په
کار اخیستلو سره داسې شعرونه وزېږول، چې مړينه به يې ډېر
کلونه په بر کې ونيسي او د ځينو مړينه خو به يې تر هغه چې
زموږ ولس ژوندی وي، ناشونی کار وي.

حيران د شعر په بېلابېلو فورمونو کې شعرونه کښلي، خو
ده خپل زيات شعرونه همدغه د پښتو د ولسي شعريه
چوکاټونو، يو شمېر يې د غزل او يو شمېر نور يې په پښتو کې
باب له عربي ژبې څخه راغليو چوکاټونو کې ليکلي دي.
شعري ژبه يې نرمه، ساده او روانه ده او له تجمل، پېچلتيا او
تېروستنې څخه خالي ده. داسې ښکاري چې خپل ټول شعرونه
يې له پاک زړه څخه را کښلي او هېڅ ډول کينې ته يې په کې
ځای نه دی ورکړی، چې دا هم زموږ د ولسي شعريو ه بله غوره
ځانگړنه ده.

څرنگه چې حيران پر موسيقي پوره بلد و ، نو شعرونه يې د موسيقي له څپو سره ډېر نښه ويل کېږي او په ځينو وختونو کې خو په سېلابي سيستم پسې هم دومره نه دي گرځېدلي مقصد چې له موسيقي سره برابر راغلي ، په همغه يې بسنه کړې ده ، ځينې شعرونه يې که د کاغذ پر مخ همداسې ووايو نو شايد له سکتې سره به مخامخ شو ، خو که د موسيقي له څپو سره يې يو ځای کړو ، ډېر خوند به ورڅخه واخلو ، وگورئ دا شعر له موسيقي سره څومره نښه راغلي دي:

سترگو دې بياناغې پيدا کړلې غمجنې دي
چانه گيله منې دي د زرگي سره
خاطر دې بيا ولې مالال دی د زړه سره زما
سترگې دې بياناغې شوې ناز پروره زما
چاته له درده غاښ چيچي لري دلبره زما
په مخې دې مړې او بڼکې خورې سلگي غمجنې دي
ترپايه...

او يا هم دا شعر:

د زرگي پټ زخمونه ونبيمه چاته

سل کړم د مينې سودا

د محتوا له مخې د حيران په شعرونو کې ملي، وطني او د ځانگړي انساني مينې روحیه زياته ليدل کېږي، خو په دې کې بيا انساني مينې ته ځانگړی ځای ورکړ شوی دی.

د حيران د شعرونو يوه بله غوره ځانگړنه په دې کې ده، چې دی سره له دې چې په يوې داسې شاعرانه سيمې کې زېږېدلی، چې شاوخوا يې ټوله ولسي شاعرانو نيولې وه، خو دی هېڅکله د هغو تر اغېزې لاندې نه دی راغلی. کله چې په کيسټ کې د هغه شعر د کوم هنرمند او يا په خپله د هغه له خوا ويل کېږي، سړی له ورايه پوهېږي چې دا د حيران شعر دی. حتی ډېر خلک چې سواد هم نه لري، له نورو شاعرانو څخه يې شعرونه بېلولی شي او دا ځکه چې دده په شعرونو کې يو ځانگړی درد پروت دی. که د شعر پېژندنې او اروا پوهنې له مخې د حيران پر شعرونو سوچ وکړو، نو دی له ژوند څخه ناراضه او نا اميده ښکاري. زما په فکر او گومان دده دا نهيلي له دوو وجو کېدی شي ده ته پېښه شوې وي:

په لومړي گام کې د ځانگړي انساني مينې له کبله چې شايد چا سره يې مينه درلودلې او بيا خپلې هيلې ته نه دی رسېدلی. او په دويم گام کې د اقتصادي ستونزو له کبله،

ځکه چې دی له کوچنیو به له سترو اقتصادي ستونزو سره
مخامخ و.

خو بیا هم په شعر کې یې دومره زیاته ناامیدي نه لیدل
کېږي چې سړی حکم وکړي، چې دی په مطلق ډول په نهیلی
کې غرق دی، خو له اواز څخه یې داسې برېښي چې د ژوند
شېبې پرې چندان ښې نه دي تېرې شوي. حیران د خپل عمر په
ډېره لنډه موده کې په دې بریالی شو، چې ډېر شعرونه یې زموږ
له معیاري شعر سره سیالي وکړای شي او که د موسیقي له
خپو سره یې برابرښت په پام کې ونیسو، زموږ تر ډېرو معیاري
شعرونو ښه برېښي، وگورئ دا غزل:

زه چې ژرېږم اشنا هم ژاري
ټوله دنیا زما په غم ژاري
زما د ژوند صحنه قلم لیکلې
که حیران نه ژاري قلم ژاري

اویا هم دا غزل:

ما ته په کعبه د چا قسم مه راکوه
مینه مې حرم دی بل حرم مه راکوه

دغه راز د حیران په شعرونو کې د ځانگړې ژمنې روحیه هم
ښه ځلېږي، هغه له نن څخه لږ تر لږه پنځه لس کاله وړاندې په
خپل شعر کې وچو شونډو، په اوبنکو لنډو سترگو، زگېږویو

او سلگيو ته ځای ورکړی دی، خو زموږ ځينو ځوانو شاعرانو
اوس قلم تېره کړی دی او پر دې شيانو خپل وخت تېروي.
ملگريه ستاينه خط و خال ستاينه
بنکلا د بنکلو د جمال ستاينه
په او بنکو سپينې سترگې څه کړې پرېږده
د تورو سترگو ناز و خيال ستاينه
تر پايه..

همدا ډول حيران د ټولني د هغه وخت د روان ژوند په باب او
په هغې کې داشخاصو د چلند په باب هم په بنکلي بڼه انتقادي
نظمونه ليکلي او د خلکو غوږونو ته يې رسولي او پر خلکو
هم ډېر بڼه لگېدلي، دا ځکه چې خلکو دا کارونه په خپلو
سترگو ليدل او ورسره پوره بلد وو. سره له دې چې دده دا ډول
ليکنې به پر هنري ارزښتونو ولاړې نه وي، يانې شعري
ځانگړنې به په کې په پوره ډول نه وي مراعات شوې، يانې
نظمونه دي، خو خلکو او ولس ته يې تر ډېرو شعرونو زيات
ارزښت درلود، دا ډول نظمونه د هر شاعر په شعرونو کې
موجود وي، هېڅ داسې شاعر نه شته چې د هغه ټوله شاعري دې
پر هنري معيارونو ولاړه وي.

خود حيران دا نظمو نه پر خلکو نسه لگيدل، وگورئ دا نظم

بي:

درد مي په زړه دي ته گولي راكي د سرما ما
مرض ته گوره بيا نسخه را كړه ډاكتير ما ما
او يا هم دا نظم:

د الينگار موټر كي مه خي غورازه ده
تر لي جنازه ده خان ساتي گوره خلکو

يوه بله خبره چې د يادولو وړ ده، هغه داده چې هنرمند ته
زموږ په ټولنه كي تل تر تله په ټيټه سترگه كتل شوي. حيران هم
دي خبرې ته متوجه دي او وايي:

د جاهلانو خدا اورمه خور پرېم
خلک مي ولي كچه بولي
هنر زما پيشه ده

دغه راز يو بل ټكي چې د حيران په شعرونو كي د يادولو وړ
دي هغه دادی، چې په شعرونو كي يې ځيني كلمې له

محاوړوي شکل سره سمې راوړې دي، يانې څنگه چې په
ورځني ژوند کې د خلکو له خوا کارول کېږي.
لکه:

درد مې په زړه دی ته گولی ((راکي)) د سر ماما

دلته د (راکوي) فعل د (راکي) په بڼه راغلی دی.
په هر حال حيران شاعرو او ښه شاعرو او شعرونه به يې تر
ډېره وخته زموږ د ولس او خلکو په زړونو کې پاتې وي. په پای
کې له درنې خور ځوانې شاعرې پلوشې ساپي، گران وروړ
ځوان شاعر لعل پاچا او گران شاعر عاشق الله فریاد څخه د زړه
له کومې مننه کوم، چې له ما سره يې د مرحوم حيران د شعرونو
په راټولولو کې مرسته وکړه او په همدې هيله چې خدای بښلي
حيران ته خدای اته واړه جنتونه ورکړي او روح يې ښاد وي،
خپلو خبرو ته د پای ټکی ږدم.

په درنښت

په ټوله پښتنه مينه

اسماعيل يون

۱۳۶۹ل کال

هرسهر چي د چمن کونج و کنار لټوم
زه په هغه گل خپرو کي مخ د يار لټوم

ماد ميني فيصلو کي يو اشنا غوره کړ
محبت مې د گلرڅو په دنيا غوره کړ
اوس د ميني په ساحو کي وفادار لټوم

ژوند مې مینه مرگ مې مینه سودا مینه ده
ماد زړه په سربنکل کړی رښتیا مینه ده
اوس په مینه د خوږې ميني دلدار لټوم

ستاد زلفوزولنو کي زړگي گيردي زما
نه مې خوب شته نه خندا شته مدام ويردي زما
ستاد تورو زلفو خو کي تارپه تار لټوم

رنگ مې توردی وچې شونډې سودايي غونډې شوم
کور او کلی رانه پاتي صحرايي غونډې شوم
زه حيران د تورو غرو خو کي ناچار لټوم.

پاکه ربه نند مینې اشنا نه شته
ځمکه نه شته اسمان نه شته دنیا نه شته

پرون جوړې منظرې وې په سرو گلو
نن خوړې وړې کېردې په بیدیا نه شته

په سرو گلو به غوغا وه د بلبلو
هغه سوز و ساز بلبلې بورا نه شته

کاني بوټي راته لپې لپې ژاري
وايي ټکلي نازولي ليلا نه شته

بېهوده د وفا تمه کړي حيرانه
گلرخانو کې يو ټکی وفا نه شته.

د زرگي پست زخمونه و بنيمه چاته
سل کرم د ميني سودا
خونده هېڅوک مې غورنه نيسي ژر اته
سل کرم د ميني سودا
د بيلتانه په تور ماتم کې
خان رانه ورک دی په عالم کې
څه وکرم لاس مې نه رسېږي بلې خواته
سل کرم د ميني سودا
نور به په څه زرگي خوشال کرم
را چې په خپله خان حلال کرم
خوبه سرې سرې گيلي کوم اشنا ته

سل کرم د مینې سودا

په تندي تل خورم گوزارونه

وهم د سرو وینو غریونه

عالمه شه به مې پېښېږي انتها ته

سل کرم د مینې سودا

وینې دې ډنډه گرځي گوگل کې

له ناروا به شه حاصل کې

حیرانه خوبه لاس په نام یې بېوفات ته

سل کرم د مینې سودا.

د ژوندون په سرمايو مې تالان راغی
په گلشن زما د وصل خزان راغی

يو پرهار نه دی چې غم د تشخيص وخورم
مرگنی دیار له لوري پیکان راغی

پرورش مې د خاطر په وینو ورکه
اوس خزان مې په هغه گلستان راغی

د زړه وینې مې شراب ورتنه نیولي
بڼه چې بیا مې نازولی جانان راغی

که په سترگو د وفا ورتنه نظر کړې
په امید د وصال سوی حیران راغی.

ياره داسې خوار زار شې لکه زه
په غمونو وگرفتار شې لکه زه

خدای دې اورد عاشقی په تندي بل کړه
چې خبرد عشق په کار شې لکه زه

چې دا هومره اجتناب کړې له عاشقو
هسې گیر په گل رخسار شې لکه زه

د غمجنو غم هوس مه بوله پوه شه
له غمجنو خبردار شې لکه زه

زه حیران به نو نور څه وایم دلبره
د غمونو سزاوار شې لکه زه.

ستاد غم غشی مدام د زړه په سر خورم
ناست په ویریم مدام وینې د ځیگر خورم

دا خو ستاد زبیا حسن گدایي ده
جا هلا نو تند کونه در په در خورم

که دیار له لاسه زهر او زقوم وي
په مزه یې لکه شات او یا شکر خورم

زه حیران به عاقبت ځان پرې قربان کړم
په ډیوه د مخ خرخونه برابر خورم

طیبیه نه روغپر مه مشکل مې شو علاج
له تشې تبې نه یمه د سل مې شو علاج

بې حایه خواري مه کره زه په خپل مرض پوهېږم
قسم زما په رب دی نور په هېڅ شي نه روغېږم
د یار دیدن علاج دی نه چې بل مې شو علاج

دوه سترگې رابنکاره کره نور مې هېڅ په ارمان نه شته
درمان زما د رنځ دی اشنا، بل څه درمان نه شته
بس دا تسکین د رنځ دی تل تر تل مې شو علاج

د ناز په کرشمو کې دې یو بل عجیب اثر دی
ارمان د ناچار عمر او تسل مې د ځیگر دی
خوږو سترگو ستونه موسپدل مې شو علاج

لاسونه را تر غاړه موسکه خوله په خندا ډکه
ابتره ساه نیولې وار خطا ده څکه پکه
حیرانه په رښتیا چې اوس بېلکل مې شو علاج

کله چې دمینې ډکه بڼکلی دنیا وړانه شوه
بیانود عاشقو زنده گي په رښتیا گرانه شوه

زړه په یار مین شو سترگې ژاړې گربوان خیري شو
ټوله رسوایي مې له ټوټې ټوټې گربوانه شوه

زه ملامت نه یم ما دمینې قانون و منه
ښه ده چې خطا او سهوه ټوله له اشنا نه شوه

زه به د غمجنې زنده گي شکایت چاته کړم
واړه بې رحمې مې له دې بې رحمه جانانه شوه

حال زما د سوي، له دې سوو او ښکو وپوښته
دغه افسانه د تمام عمر له حیرانه شوه.

ملگريره ستاينه خط و خال ستاينه
بنکلا د بنکلو د جمال ستاينه

په اوبنکې سپينې سترگې څه کرې پرېږده
د تورو سترگو ناز و خيال ستاينه
زما پتري د وچو شونډو خوښ دي
ته دې په سرو شونډو زلال ستاينه
زه به زگپرويو ته سلگي وهمه
ته کوم بي غمه زړه خوشال ستاينه
زه تومتي د زولنو ولايق يـم
ته نن د بنکلو زلفو جال ستاينه

زه به تقدیر پسې بيديا لټوم
د ناز حرم کې ته وصال ستاينه.

سپینې سپوږمۍ څار دې شم ما سره ناکام کوه
حال مې دزرگي وایه یار ته مې سلام کوه

ناست یم یکتنها په غم، سترگې مې په اوښکونم
ډک مې له گیلو سره دارنگین پیغام کوه

زړه شو په لمسون د چا، لاره په لټون د چا
تاته نیمه خوا درځي گرانې لږ پرې پام کوه

لاس په نام دقت سره، ورشه محبت سره
سوال مې د وصال سره ښه په احترام کوه

وېسه د حیران پیغام، داد مینې ډک سلام
نور نود ښکلا صفت گوره لاس په نام کوه.

د نازولو په ياد خيال و سودا شومه زه
خيږي گړپوان گړځمه رسوا رسوا شومه زه

زما د زړه پيمانه، له غمو ډکه شوله
خيال و سودا مې په، سر نن بې درکه شوله
د هرچا گوته راته، د تومت لکه شوله
لارم د غرو څوکو ته سر په صحرا شومه زه

ما د زړگي شيشه کې، اشنا ليدلی دی
د خوږې مينې په راز، مې پېژندلی دی
د خيله لاسه مې اور، ځانته لړلی دی
خير که پتنگ په شانې دود په بڼکلا شومه زه

سترگو کي بيا د اوبنکو، جوړې جرگې غوندي شوې
ستا د ديدن فيصلې، په کې خوړې غوندي شوې
اشنا د زړه ستني مې، درته کړې غوندي شوې
درځم د مرگ په لاره خیر که تالا شومه زه

ستا په ياری کې اشنا، راباندي داراغي
د کورو کلي پوزخند، د لپوتتيا راغي
وايي حيران لېونی، هغه ده بيا راغي
خبر له ځانه نه وم انگشتنما شومه زه.

غم دې په ما زور و پت پت مې ژړل
زه وم د غم کور و پت پت مې ژړل

جوړه قتل گاه وه مینې ژړېدې
هر طرف غوغا وه سرې لمبې ختې
بل د هجران اور و زړونه دا غېدل

خوله په خندا ډکه وه بکلې بې پروا
ناسته څکه پکه وه سپین مخ یې زیبا
تور زلفان یې خورو، ورو ورو رپېدل

خیال د اشنا یاد شولاړم لاس په نام
زړه په دیدن بناد شو ومې که سلام
بخت د حیران تور و یار کله کتل.

ما چي وليده ديار بنكلي بشر
لكه خاص چي وي په ما باندې اختر

توري زلفي يې په ناز شانه كولي
لور تر لوره كښته پورته و معطر

كرشمو كي يې يو بل عجب اثر و
زما خوار زړگي يې خوار كړيو نظر

بي پروا مي خوانه تېره شوه موسكي شوه
اور يې بل كړد حيران د زړه په سر.

خوبه ارمانونه د زړه تنگ ساتم
نوره به دې لار لکه ملنگ ساتم

تا چې په سرو وینو سترگې سرې کړلې
زه به لیمې سرې په وینو رنگ ساتم

سترگو مې د سترگو لار څارلې ده
غوږ کې د اشنا د پاولو شرنګ ساتم

درد د ږندو سترگو له دوا شوله
ځکه توري خاوري د پتنګ ساتم

زه حیران به اوس زړګی تسل کړمه
دا گیلې به یار ته په پالنگ ساتم.

په سترگو کې د مینې پټه اسرار مزه لري
نازونه کرشمې د خپل دلدار مزه لري
بورا دی که بلبل
صفت کوي د گل
مثال نه لري بل
خوږې خوږې خبرې د رېبار مزه لري
خوبان که جنگ وقار کړي
د شنو لښتو گوزار کړي
عاشق پرې افتخار کړي
د ښکلو اخ وږې کې دندو کار مزه لري

وعده چې د وصال وي

د مینې پُرس و پال وي
غمونه ټول پایمال وي
عالمه هغه شپه د انتظار مزه لري
د مینې داسې کار وي
هر څوک چې گرفتار وي
حیرانه خوار و زار وي
ټول ژوند د عاشقانو ناقرار مزه لري.

د بدو بد د بنو به بنه ياد پري
وايه اشناد تا به خه ياد پري

هر خه به تېر شي مگر هېر به نه شي
د خوږې ژبې به خواږه ياد پري

هر خه کوي خونار و امه کوه
داسې خونه چې دا به نه ياد پري

ترخه ترخه وي تريخ تاريخ جوړوي
د نن ترخه سبا ترخه ياد پري

سترگې نږدې کره د حيران زرگي ته
ستا خوږې سترگې يې د زړه ياد پري.

لېونى ميني دې هسي لېونى كرم
چې همه واره عالم كې خندنى كرم

مستي سترگې دې د سرو لبانو ست كړي
بې صبري دې سپيني خولي ته هولنى كرم

چې د مخ ديوې دې بلې په تور تم شي
هغه دم به خان و جسم سپلنى كرم

تېر خو هېردي په حيران د سبا پرېرېده
كه يو خلي دې رايا د لا پرونى كرم

زما ژوند د يار له غم سره مزه که
لکه گل د اوبو نم سره مزه که

د زبیا حسن کتولایق دې نه یم
پیغمبر لوح و قلم سره مزه که

پاکه مینه د حیران پاکه اشناده
خکه مینه مې صنم سره مزه که.

شیرینه یاره نو په خوله به خو گیلې کومه
پر پرده چې مینه کې سلگی وړې وړې کومه

یو خوا دې غم د تورو سترگو کړم زخمی په ځیگر
بل دې هجران په زړه را ومنده د ظلم خنجر
خلاصه مینې دې په غم کې کړمه شام و سهر
درته گیلې به نو د کومې قبیلې کومه

زړه مې مجنون شورانه غواړي د لیلیا سترگې
لکه ماشوم یې کړلې سرې نو په ژړا سترگې
نه شته نیازینه که رنډې شوي د دنیا سترگې
خاونده چا نه به تپوس اوس د لیلیې کومه

سوی حیران یم سوی آه سوی فریاد کومه
ژړا له غمه ستا د دوه سترگو په یاد کومه
وړې سلگی به د مجنون او د فرهاد کومه
دا مې په برخه دی سلگی وړې وړې کومه

زرگيه تاته ليلا بيا ياده شوه
ماته جفاد بي وفا ياده شوه

غوتې په موسكه خوله خندا كوله
بلبله ستا مې واويلا ياده شوه

شبنم له گلېه بېلېده ژړل يې
خكه مې سمدستي ژړا ياده شوه

حيرانه حال مې د پتنګ وليده
ماته د مينې ناروا ياده شوه.

نیمه شپه وه د خیالونو ولولې راغلي
د غمونو ډلي ډلي قافلي راغلي

نیمه شپه وه چې د هجر لمبه بله شوه
داد غم لمبه مې تاوه له گوگله شوه
زړه زخمي شو شني لوخړې مې له خولې راغلي

سترگې پټې خیال کې ډوب د خپل اشنا شومه
لاس مې پاس په تندي کېښود په ژړا شومه
له هیبته مې په مخ سرې خولې راغلي

تنها ناست یمه فریاد د یار په یاد کوم
سوی سوی اسو پلې سوی فریاد کوم
هرې خوانه د هجران د غم لمبې راغلي

نور څه نه و توره شپه وه یو حیران غریب
یک تنها په غم کې ډوب کم بخت پرېشان غریب
ځکه خولې ته مې نیمگړې خو گیلې راغلي.

په زړه مې د ژوندون هغه نازونه ټول ارمان دي
د تورو تورو سترگو
ارمان مې هر زمان دی، د تورو تورو سترگو

سوری سوری ځیگر دی، د مینې انتظار کې
په زړه مې جوړ محشر دی، د مینې انتظار کې
یو مینه زمانه ده اشنا ډېر دې عاشقان دي
د تورو تورو سترگو

څوک سر وهی ژر پېرې، اخته په اند پښنو
څوک زړه مې ځور پېرې اخته په اند پښنو
له اوبنکو وینو ډک یې انتظار دواړه چشمان دي
د تورو تورو سترگو

نن تېره په سبا شوه، تر خوبه لا حیران یې
سبا د غم سودا شوه، تر خوبه لا حیران یې
رنگ ژېر په یارانه کې وچې شونډې د حیران دي
د تورو تورو سترگو.

هسي غم کړمه د بنکلو بي اختيار
په رڼو سترگو مې ورکه کړله لار

نه پوهېږم چې دا څه راباندې شوي
چې نه يار شم پېژندلی نه اغيار

سړې لمبې شوې رانه تاوې په کې سوځم
راته اور شونو بنایسته بنکلی گلزار

که د ټول جهان خوبان ټول وفادار وي
په قسمت د خوار حيران دی جفا کار.

ودې سوم جانانه سترگو کې اشر لري
زړه مې شو قلم قلم خه خيالي بشر لري

راشه ساه مې خېري روح مې تاته انتظار دی
ای د زړگي سره نور په دې کې بې اختيار دی
مرمه بې له تانه چا باندي نظر لري

رنخ زما مشکل شو ساه مې خېري درد مې زور دی
ای درنخ طبيبه! رارسپړه حال مې نور دی
ای د درد درمانه راشه که خبر لري

مينه دميين وي خو پالنه وي دنيا کې
بيا به پس له مرگه وفا خه کوم عقبا کې

هلتنه به شي گرانه خيال كه د محشر لري

زه دا ستا حيران يم څه مې كړې رضا دې خپله
سرو مال مې ستا عشق كې بايللى له ازله
گرانه مهربانه ته اختيار په سر لري.

رويياره يارته وايه زما سوال منې كه نه؟
د مينې په دنيا كې مې وصال منې كه نه؟

دوه سترگې دې كړه پورته زه خيال ستا د ليدو كړم
رښتيا وايه محبوبې دغه خيال منې كه نه؟

د گل قدر بلبل كړي د جمال به عاشقان
تعظيم د عاشقانو د جمال منې كه نه؟

يو ځلې دې خوله راكړه په ډېره خوږه مينه
د مينې ارزوگانې هر مهال منې كه نه؟

حيران د ارزوگله لږ په بد حال مې خبر شه
نيمگړې التجا مې د بد حال منې كه نه؟

څوک راته سلگۍ که څوک مې ځای پرځای وژلي دي
ما چې په ملالو سترگو هرې خوا کتلي دي

زه چې سترگې توري شونډې سرې اوربل شانه کړمه
توري زلفې نورې په سپين مخ دانه دانه کړمه
بنایي چې تمام عالم به واړه دېوانه کړمه

سترگې به رنډې وي په ليدو چې مبتلانه شي
هغه زړه دې وچوي چې په يو نظر تالانه شي
وينې به يې سپينې په هر رگ کې په جوش رانه شي

زړونه مې د مینې په سینخ اړخ په اړخ داغلي دي

د پرزماله غمه حال زبون څیرې گرېوان ژاري
هر خواته چې گورم لېوني خواره پرېشان ژاري
بل مې د خولگۍ په تمه تل سوی حیران ژاري
د پرراته راغلي بېنوا راځنې تللي دي.

رانه هېر کړو ډېر يادونه داستا ياد
چې را ياد شي بس زرگۍ شي په فرياد

ا فرين دې په دا هسې ياران نه شي
زه دې غم کړم صبح و شام و ته عناد

ستا په مينه چې زه هغومره صادق يم
په جهان به نه مجنون و نه فرهاد

پس له مرگه که بنادي راشي لحد کې
خه فايده ده چې په ژوند نه شومه بناد

نه د رب په رضا لاره نه روغېږي
په حيران بېچاره و شو خه فساد.

په ښکلو ارمانونو به دا سوی زړه کی سوړ کړم
وطنه! تا به جوړ کړم وطنه تا به جوړ کړم

زما ښایسته وطنه ولا ښه به دې سینگار کړم
دا توري سپرې دښتې به دې ښې گل و گلزار کړم
ښایسته ښکلي زلميان به دې راپورته په تلوار کړم
دا وري یتیمان به دې هریو په گډه مور کړم

ړانده، کانه بچي به دې بینا په زبرښا کړم
بیرغ به دې راپورته په چک چکو په هه ها کړم
زموږ ملي ناموس یې ټول به تاځني فدا کړم
قربان به دې خدمت کې نراو ښځه ځوان او زور کړم

د پوهې لمر ختلی معلومداره بنسکاره لار ده
تیارو د ناپوهی نه یو وتلی اوس سهار ده
منزل و هوروان یو خپل هدف ته مو تلوار ده
قسم دی چې بدخوا به دې په ډېر ارمان کې سوړ کړم

ستا ناوې به سینگار شي لور تر لور به خوشالي شي
حیرانه بیا به هلته ټول جهان سره سیالي شي
ازبک و هزاره افغان به کلکه ورورولي شي
هر خوا به کور په کور درځني ورک ملي اروپ کړم

ترخو په خوب ويده دي د وطن بنايسته زلميان
راپورته شئ بيدار شئ لږڅه وپېژنئ ځان

وطن زموره كور دى په خپل كور كې نا محرم يو
چې نوم د وطن واخلو نو په دې ولې مجرم يو
څه وجه ده ځوانانو سپېر خور دهر ظالم يو
بېگه سبا په سرد ظالمانو خورو سوكان

نه موبنې جامې په تن كړې نه په نس باندې ماړه شو
د يو څپك جواړي په ارمانونو كې زاړه شو

نه هېڅکله د خان صاحب د قرض ځنې ساړه شو
تر څو به دوی خانان وي موربه وږي مزدوران

جهان کې کونج په کونج ورک شوی نوم د استعمار
اختر دی مساوات دی هر یو بوخت دی په خپل کار
تبعیض له منځه تللی د مزدورانو د بادهار
تراوسه زموږ غوښتي خوري ناترسه بادهاران

په ډېره شتمنی کې موږ ولې خواریو
دا ځکه چې حق غواړو بس کافر شو گنهکاریو
ملا صاحب کړو امر دوزخیان شو معلومدار یو
حیرانه وایه موربه به شو کله جنتیان.

د جاھلانو خندا اورمه خورېږم
خلک مې ولې کچه بولي
هنر زما پيشه دی

عقل، شعور لرم انسان يم
خواني طاقت لرمه خوان يم
د قام د هيلو ترجمان يم
د گران ولس په خدمتونو نه شرمېږم
هنر زما پيشه دی

مڙن ٻه ڇيل ملي ڪلچر ڀم
ٻه اهليت ڪي ٻه خبر ڀم
مسخره نه ڀم با هنر ڀم
خير ڪه خلڪ خانداني زه خو ڇ پر ٻه دي ناز ٻڙم
هنر زما پيشه دي

بشر خو ٽول مغه بشر دي
يو اراده يو يو ڀي مصدر دي
ڪه خو ار غريب ڪه معتبر دي
ٻه ڪور او ڪلي ڪي زه ولي بد ياد ٻڙم
هنر زما پيشه دي.

ماتہ پہ کعبہ د چا قسم مہ راکوہ
مینہ مہی حرم دی بل حرم مہ راکوہ

مینہ خو پیغور نہ دی د مینہی لپونیہ
ماتہ پیغور ونہ د صنم مہ راکوہ

خیردی کہ د یار لہ غمہ مرم حکیمہ ودی مرم
بس د زہ زخموتہ مہی ملہم مہ راکوہ

دازہ حیران لہ غمہ لپونی او غمجن خو بن یم
غم مہی د یار خو بن دی بل یو غم مہ راکوہ.

ابتیره راغله ساه نیولی قسم
بی پروا تیره شوله غلی قسم

ببگامه می خوانه بی پروا تیره شوه
غره د حسن په بنکلا تیره شوه
له قاره شنه بنکلی لیلیا تیره شوه
بیاکوم ناترسه قارولی قسم

یوه شغله وه رابنکاره غوندي شوه
د عاشقانو ننداره غوندي شوه
کږه وږه شوه کناره غوندي شوه
شوځه هوسۍ چا غغلولې قسم

په بنایسته مخ یې سره گلان کرلې
په سپینو لپچو یې ماران روزلې
په کرشمو یې عاشقان وژلې
د زړونو بنکار ته راوتلې قسم

حیرانه خیال وکه سودا د مینې
دا کوم مثال دی په دنیا د مینې
یا حقیقت به وي لیلاد مینې
که مې په خوب چیرته لیدلې قسم

سترگو دې بيا ناغې پيدا کړلې غمجنې دي
چانه گيله منې دي د زرگي سره

خاطر دې بيا ولي ملال دی د زړه سره زما
سترگې دې بيا ناغې شوې نازپوره زما
چاته له درده غاښ چيچي لري دلبره زما
په مخ دې مړې اوښکې خورې سلگۍ غمجنې دي

زړگى دې ډک دى له گيلو په خوله ويلې نه شې
د اند پښنو توپان د زړه تسلولى نه شې
د خواشيني، سلگى په شونډو پتولى نه شې
د غم سلگى دې بيا بې واره لغورنې دي

د ښو څوکې دې ابترې شوې تسل به غواړي
له اوښکو ډکې چاته برې شوې تسل به غواړي
د حيران خواته برابرې شوې تسل به غواړي
له گيلو ډکې کرشمې دې اند پښمنې دي.

مخ مي د هجران په لمبو سوی سوی سکوردی
دا زبېښلی رنگ مي گوره شه له غمه توردی

هسي ناکردې چې دې زما په ژوندون کړي دي
ستا خمارو سترگو مي د ژوند سرمايي وړي دي
ستاله ظلمه زوره مي اعضا د بدن ستړي دي
هسي دې په مارا اړولي د غم خړي دي
زه په فرياد ناست يم ستا خوښې او لږې چړي دي
دود مي له سر خپري بل مي زړه کې دغه اوردی

حق ویلی نه شم راسره د هجران و پره ده
تا چي په ما کړې اوس مې هغه کرده هپره ده
دا تعدا لاشه کوي چي تپره لا په تپره ده
خیر دې عاقبت وي راته دا ظلم لا چپره ده
دا خنگه یاري ده چي له مینې جفا پره ده
بناد په وصال نه شوم د هجران اند پښنه زور دی

زه په ژړا ناست یم ته زما په ژړا خاندي
چاته ستا له لاسه دا زخمي زړگی کړم وړاندي
هسي ناکړدي چي ته زما په ژوندون کاندې
خود دې زه حیران په اور ستي کړم لاندې باندي
ما په سر گاللي ستا له خوا نه ترخي تاندې
خیر که ستا له لاسه مې خراب د زړگی کور دی.

زه چي ژرپرېم اشنا هم ژاري
توله دنيا زما په غم ژاري

ديار له غېرې په ژړا پرېوتم
لکه په گل کې چې شبنم ژاري

زرگيه ويلي شه توتي توتي شه
چې نازولي په حرم ژاري

زما د ژوند صحنه قلم ليکلي
که حيران نه ژاري قلم ژاري

چاته بڼکاره کړمه د زړه زخمونه
اشنا پرې ایښي د جفا داغونه

زماله غمه دفترونه جوړ شول
نه شته د یار دغه عمده عرضونه

یو مې له خایه زړه په غم ستي و
سترگو پرې بڼخ کړل د بڼو سیخونه

زړگی مو موړدی په نعمت د مینې
سبا بېگه خورم د وصال غمونه

حیرانه زړه دې په جفا تسل کړه
د عاشقانو وي نصیب دردونه

هغه يارد مينې بې وفا و پر ستم و خوت
چاته فريادي شم جفا کار زما صنم و خوت

خوبه ستاله لاسه نازنينې د زړه وينې خورم
ستاد بېرحمۍ خپېرې زړه باندي سنگينې خورم
دغه زما حال دی اندېښنې دا ستاد مينې خورم
وکره يو نظر د مينې ستا په خيال مې دم و خوت

نور عالم کل واره زندگي لري خدا سره
دا خوبخت زما دی الوده غم و سودا سره

زړه زما بلد شو اندېښنو ويرو ژړا سره
څه وکړمه خدايه په نصيب مې د يار غم و خوت

چاته ستا له لاسه دا زخمي زړگي ښکاره کړمه
څوک به مې عرض واخلې که گرېوان پاره پاره کړمه
ستا د ظلم و زوره به نگاره څه چاره کړمه
بس کړه ظلم پرېږده له زخمي زړگي مې نم و خوت

زه حيران مجبور شوم فريادي درته راغلی يم
اور مې په سربل دی لکه شمع سوزېدلی يم
مرمه نه روغېږم له ډېر درده کړېدلی يم
ولې دې غماز په درکې مانه مقدم و خوت.

درد مې په زړه دى ته گولى راكى د سر ماما
مرض مې گوره بيا نسخه راكړه ډاكتړ ماما

وايم د غاښ معمولي درد لرم نسخه كه راكړې
ته د اتو كالو ليكې راته بستر ماما
معاینه خانه كې كښته پورته گورم هېڅ نه شته
خالي خلتې دي د سپرمو زور نيشتر ماما
همدغه وينې مې رگو كې وې چې توى دې كړلې
دا پېچكاري وه كه د زور غويي وه بڼكر ماما
پيسه دار درولې غريب په تيل وهلو باسې
بيدار ولاړ دى دروازه كې كمبودر ماما

حيران به خو درته په شعر ستايي د زړه دردونه
خداى دې غريب له زړه نه خپله كه خبر ماما.

نه به ژوندى يم نه به بڼكلې ليلا بيا ووينم
نه به يې سپينه خولگى ډكه په خدا ووينم

نه به ژوندى يم نه به بيا هغه نازونه كوي
نه به په تورو سترگو پټه اشارتونه كوي
نه به يې سرې شونډې نازك نازك ستونه كوي
نه به د بلې معشوقې داسې وفا ووينم

نه به ژوندى يم نه به بيا هغه خيالونه كړمه
نه به يې تورې زلفې بيا د نازتالونه كړمه
نه به يې بيا له سپينې غاړې تاو لاسونه كړمه
نه به په خوب كې چېرې هغه تماشا ووينم

نه به ژوندى يم نه به بيا هغه اشنا راشي
نه به مې بيا غېږې ته مسته په خدا راشي

نه به په مخه نازولې لیلیا بیا راشي
نه به د مینې ډکې سترگې په موسکا ووينم

نه به ژوندی يم نه به بیا زلفې تاودارې کړي
نه به په سپین جمال خالونه لارې لارې کړي
نه به حیران ته رانکاره سترگې خمارې کړي
پیدا به نه شي که څلور کونجه دنیا ووينم.

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل

یون د حاجي

محمد خان زوی

پر ۱۳۴۶ ال کال،

د لغمان ولایت د

الینگار

ولسوالی

دنیا زیو په یوې

روښنفکرې

کورنۍ کې

زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینگار ولسوالۍ د سلینگار په لومړني
ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او
په خوشال خان لېسه کې شامل شو. پر ۱۳۶۶ ال کال له نوموړې لېسې
څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳۶۷ ال کال د کابل پوهنتون د ژبو
او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر ۱۳۷۰ ال کال له
نوموړې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته
د پښتو څانګې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ ال کال په نوموړې څانګه

کې د ماسترۍ دوره پیل شوه، یون په ډبرنبه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ل کال څخه بیا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د (پوهندوی) علمي پورې ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره، استاد یون د ((کابل پوهنتون))، ((هیلي)) او ((شمشاد)) مجلو د چلوونکي دنده هم په نښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې ((معارف)) مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنگه د یو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد یون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال اباد کې بېړنۍ لویې جرگې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، ددې جرگې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرگې غړی، بیاد جرگې د غړو له خوا د بېړنۍ لویې جرگې د لومړي منشي په توګه انتخاب شو. استاد یون په دې جرګه کې تر خپل وروستي وسته خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد د بنمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرگې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا ددې بهیر لپاره د ختیزو ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرگې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له

خوا ترسره شول. استاد يون د اساسي قانون د تصويب په لويه جرگه کې د نوموړې جرگې د دارالانشاد غړي په توگه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوې وه، استاد يون په ختيزو ولايتونو کې د افغانستان د جمهوري رياست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لويو جنگسالارانو او ځينو تنظيمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملگرو ملتونو د زيات فشار له امله له کاره گوښه شو. ملگرو ملتونو (UNAMA) استاد يون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تردې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد يون ونه منله او خپلې استادۍ ته يې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته يې د ځينو ملگرو په زيات ټينگار او غوښتنه، د جمهوري رياست د ملي امنيت شورا په دفتر کې د فرهنگي چارو د رياست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لا تر اوسه دا دنده پرمخ وړي. استاد يون پر ۱۳۸۵ ل کال د افغانستان او پاکستان د امن گډې جرگې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توگه غوره شو او دا دنده يې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد يون د خپلواک ليکوال په توگه په تېرو شلو کلونو کې گڼ شمېر فرهنگي او ټولنيز خدمتونه ترسره کړي، په گڼو چاپي، راډيويي او ټلويزيوني مرکو کې يې د واقعيتونو او حقايقو د څرگندېدو له امله د خلکو په زړونو کې ځای نيولی دی. که څه هم

ډېر خلک د يون ليکنې، مرکې او نظريات خونبوي، خو يو شمېر داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. دهغه ملي او گټورو نظرياتو ته هم غلط رنگ او تعبير ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره يې زورواکي او د سياسي ډلو تپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي گټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينگه مخالفت کوي زه ددې شاهد يم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پروړاندې يې مثبت او منفي غبرگونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرگونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع گټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرگونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنگو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنگي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي.

دا اوسنی فرهنگي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول گورئ، دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېريو نيم کال راهيسې پرې په منظم ډول کار شوی، او ډل شوي او دادی ستاسو مخې ته اېښودل کېږي، په داسې يو دولتي دفتر کې چې بوختياوې په کې

ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنگي کار سرته رسول اسانه کار نه دی استاد يون پر خپلو فرهنگي کارونو سربېره د گڼو فرهنگي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توگه هم خپل فرهنگي رول ادا کړی، په پېښور کې يې د دوو المان مېشتو فرهنگي ټولنو (دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې) او (د پښتني فرهنگ د ودې پراختيا ټولنې) د همکار په توگه د بېلابېلو ليکوالو په لسگونو اشار، ايډيټ او چاپ کړي دي. دغه راز يې په سلگونو کورنيو مشاعرو، ادبي غونډو او سيمينارونو کې ونډه اخيستي ده، خپله يې هم په لسگونو مشاعرې، سيمينارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

سربېره پر دې، په يوزيات شمېر، ملي او نړيوالو کنفرانسونو کې يې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړي ده. دلته به يې د اشارو يادونه وکړو:

اشار

الف- پنځونې:

کتاب نوم	خرنگوالي	چاپکال
• متکور	لومړۍ شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷
• په اورونو کې سندرې	دويمه شعري ټولگه	دويم ۱۳۸۷

ب- راټولونې:

- هیلې ګډه شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷
- نیمګړې ارمانونه د حیران شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷
- د لوونو فصل ګډه شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷
- د نازوانا یاد د سیمینار د لیکنو ټولګه دویم ۱۳۸۷
- داستاد الفت نثري کلیات داستاد الفت نثرونه درېیم ۱۳۸۷
- سیندونه هم مري د اسحق تنګیال شعري منتخبات دویم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه
- د پوهنوال روستار تره کې اثر دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه
- د نینسي دوپرې اثر دویم ۱۳۸۷
- په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه
- د پوهنوال روستار تره کې اثر دویم ۱۳۸۷

د- یونلیکنې:

- د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دویم ۱۳۸۷
- که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- د پنتاګون ترخنډو د امریکا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

ه- څپرې او شننې:

- د محمد گل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دویم ۱۳۸۷
- استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری دویم ۱۳۸۷
- د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابښود دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه دویم ۱۳۸۷

- د پښتو شعر هندسي جوړښت ۱۳۸۷ شپږم
  - له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دويم ۱۳۸۷
  - ساينسي پرمختياوې دويم ۱۳۸۷
  - بېړنۍ لويه جرگه ولسواکي او زورواکي دويم ۱۳۸۷
  - انديال خوشال لومړی ۱۳۸۷
  - هيله د خپلو سريزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
  - کلتوري يون لومړی ۱۳۸۷
  - فرهنگي فقر لومړی ۱۳۸۷
  - مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷
  - خوشال په خپل ايډيال لومړی ۱۳۸۷
  - د کتابونو په وړېمو کې لومړی ۱۳۸۷
  - افغانستان په سياسي کرلېچ کې لومړی ۱۳۸۷
  - پښتو ليکنی سمون لومړی ۱۳۸۷
  - اوسنۍ رسنۍ لومړی ۱۳۸۷
  - که نړيوال ماته و خوري؟ لومړی ۱۳۸۷
- خدای (ج) دې استاد يون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم
تاند لري، الله (ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په
فرهنگي کارو زيار کې ورته دنور زغم او اوسپلې هيله لرم
په درناوي
وفالرحمن وفا
کابل-افغانستان

ningəri armanuna

(Uncompleted desires)

Hairan's poems collection

Collected

By:

M. Ismael yoon

د خپرونو لړ: (۲)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**